

Wrocław, 19 luty 2024 r.

Dr hab. Adam Kwieciński, prof. UWr
Katedra Prawa Karnego Wykonawczego
Wydział Prawa, Administracji i Ekonomii
Uniwersytet Wrocławski

Recenzja

rozprawy doktorskiej mgr Aleksandry Leszczyńskiej
pt. „Skuteczność wykonywania kary pozbawienia wolności
w różnych typach zakładów karnych”,
Łódź 2023 r. (ss. 110)

I

Tematyka przedłożonej do recenzji dysertacji doktorskiej, przygotowanej przez Panią Mgr Aleksandrę Leszczyńską, ogniskuje się wokół problematyki wykonywania kary pozbawienia wolności. Autorka postanowiła poddać analizie tytułową sankcję w perspektywie skuteczności jej realizacji w jednostkach penitencjarnych odmiennego typu. Taki wybór zasługuje na aprobatę z kilku względów.

Po pierwsze, rozważania dotyczące efektywności najbardziej dolegliwej z kar przewidzianych w polskim Kodeksie karnym, zasługują na najwyższy stopień uwagi nie tylko ze strony nauki, ale i praktyków. Wyniki badań w tym obszarze powinny leżeć także w spektrum zainteresowania administracji penitencjarnej i legislatora. Sformułowanie tematu pracy prowadzi bowiem do wniosku, iż dotyczy ona całej populacji skazanych na tę karę, a więc zgodnie z danymi Centralnego Zarządu Służby Więziennej blisko 65 tysięcy osób (*64336 osób skazanych odbywających tę karę wg. stanu na 31 grudnia ub. roku*). W interesie społeczeństwa, reprezentowanego przez odpowiednie organy państwa, jest maksymalne zredukowanie powrotności tych osób do popełniania przestępstw. Wszystko to sprawia, iż podejmowanie działalności badawczej w obszarze poszukiwania skuteczności tej sankcji jest ze wszechmiar pożądane. Pozwala bowiem lepiej zrozumieć istotę przestępczości i rządzące tym zjawiskiem mechanizmy a przede wszystkim pojawia się szansa, aby skuteczniej zapobiegać mu, przeciwdziałać jego objawom oraz je zwalczać.

Po drugie, problematyka efektywności orzekanych przez sądy sankcji za przestępstwa, a tym samym skuteczności prawa karnego *sensu largo*, pozostaje od szeregu lat jednym z najważniejszych przedmiotów debaty politycznej i społecznej. Wszyscy jej uczestnicy dążą do osiągnięcia tego samego celu (jakim jest ograniczenie przestępczości). Różnice polegają jednak w sposobach dochodzenia do niego a to z kolei determinuje wizję realizowanej przez organy państwa polityki karnej. W szerszym ujęciu wnioski z analizy efektywności kar, w tym kary pozbawienia wolności, winny znaleźć przełożenie na zmiany legislacyjne, orzecznictwo sądów a także modyfikację sposobu wykonywania kar i środków karnych. Wyniki takich badań winny służyć długotrwałemu kształtowaniu racjonalnej polityki karnej państwa a nie doraźnym celom politycznym dyktowanym kalendarzem wyborczym. Zapowiedzi wyrażone przez Doktorantkę we *Wprowadzeniu* rozprawy rodziły nadzieję, iż praca Pani Mgr Aleksandry Leszczyńskiej będzie stanowić istotny i co ważne oparty na badaniach naukowych głos w dyskusji nad reformą polskiego systemu karania.

Wreszcie po trzecie, ma rację Autorka uzasadniając we *Wprowadzeniu* podjęcie analizy problematyki skuteczności kary w kontekście typologii jednostek penitencjarnych tym, iż „*nietrudno odnieść wrażenie, że niewiele jest publikacji na ten temat w piśmiennictwie zajmującym się wykonywaniem kary pozbawienia wolności*” (s. 7). Jest to prawda, gdyż rzetelnie zrealizowane badania efektywności sankcji karnych to proces żmudny, pracochłonny i długotrwały. Tym bardziej, kiedy zapoznałem się z tytułem rozprawy doktorskiej mgr Aleksandry Leszczyńskiej, obudziła się we mnie nadzieja, iż wreszcie eksploracji tej jakże interesującej i ważnej przestrzeni penitencjarnej dokona w sposób profesjonalny młoda badaczka.

Abstrahując od oceny merytorycznej całej pracy wszystko powyższe potwierdza prawidłowość wyboru przedmiotu pracy Doktorantki. Trafność ustalenia tematyki rozprawy doktorskiej winna być rozpatrywana w trzech aspektach: doniosłości, aktualności i potrzeby pogłębionych badań. Jestem głęboko przekonany, iż dokonany przez Panią mgr Aleksandrę Leszczyńską wybór przedmiotu badań należy uznać za właściwy z perspektywy wszystkich trzech wymienionych powyżej warunków.

II

Przechodząc do oceny systematyki pracy to należy odnotować, iż Autorka w sposób poprawny fundamentem swoich analiz uczyniła kwestie normatywne w zakresie rozwiązań krajowych odnoszących się do *Typów zakładów karnych w polskim systemie penitencjarnym*,

zamieszczając je odpowiednio w Rozdziale III swojej pracy doktorskiej. Ponadto przedmiotem rozważań w rozprawie są kolejno: *Wykonywanie kary pozbawienia wolności-kiedys* (Rozdział I), *Wykonywanie kary pozbawienia wolności w Kodeksie karnym wykonawczym z 1997 r.* (Rozdział II) i *Wykonywanie kary pozbawienia wolności w statystykach penitencjarnych* (Rozdział IV). Wreszcie wieńczący pracę Rozdział V zatytułowany *Wykonywanie kary pozbawienia wolności na tle międzynarodowym*. Na konstrukcję pracy, poza pięcioma problemowymi rozdziałami, składa się: wykaz skrótów (nie ujęty w spisie treści), wprowadzenie, podsumowanie, bibliografia, spis tabel i załączniki.

Taki układ rozprawy jest w zasadzie poprawny. Niewielka liczba rozdziałów sprawia, iż układ pracy jest prosty i przejrzysty. Zaproponowana w rozprawie kolejność prezentacji treści jest logiczna, gdyż opiera się na stopniowym zapoznaniu czytelnika z tematyką rozprawy. W kategoriach propozycji można zastanowić się jedynie nad przeniesieniem Rozdziału V (*Wykonywanie kary pozbawienia wolności na tle międzynarodowym*) zaraz po części historycznoprawnej. Uzasadnienie swojej propozycji zamieszczę w ramach oceny merytorycznej tego rozdziału. Niezależnie od decyzji Pani Doktorantki w tym zakresie uważam, iż jednostki redakcyjne pracy są logicznie ze sobą zestawione, zapewniając czytelnikowi płynne i stosunkowo łatwe zaznajomienie się z tematyką rozprawy zachowując przy tym właściwy tok wyводу. Wniosek ten odnosi się do zasadniczej konstrukcji rozprawy. Szczegółowe uwagi co do zasadności umiejscowienia czy też poprawnej intytulacji poszczególnych podrozdziałów zamieszczone będą w ramach oceny merytorycznej kolejnych części dysertacji.

Rozważania zaprezentowane w rozprawie mgr Aleksandry Leszczyńskiej opierają się na literaturze obejmującej 243 pozycje piśmiennicze, 28 aktach prawa krajowego, 2 dokumentach międzynarodowych, 58 pozycjach orzecznictwa oraz innych źródłach, głównie bazujących na zasobach internetowych (57). W zasadzie ilościowo wykorzystany wolumen można by uznać za satysfakcjonujący. Niekiedy jednak dobór literatury rodzi poważne wątpliwości co do pominięcia niektórych istotnych dla analizowanej tematyki publikacji (por. uwagi do Rozdziału 2.1.). Cała praca wraz z bibliografią i załącznikami liczy zaledwie 110 stron. Zważywszy na fakt, iż Autorka w jej treści analizuje kluczowe instytucje prawa karnego wykonawczego (tj. cele wykonywania kary pozbawienia wolności, typologia jednostek penitencjarnych, klasyfikacja i indywidualizacja penitencjarna, systemy wykonywania kary pozbawienia wolności i wiele innych), dokonuje rozważań natury historycznoprawnej, bada statystyki i dokumenty międzynarodowe to obszerność tego działu powinna znacząco

wzrosnąć, jeśli założymy, iż zawierać ma ono pogłębioną analizę tak trudnej i złożonej problematyki.

Tekst rozprawy doktorskiej mgr Aleksandry Leszczyńskiej jest starannie zredagowany. Dotyczy to zarówno tekstu zasadniczego, przypisów dolnych a także tabel i wykresów w niej zawartych. Należy odnotować, iż Autorka używa poprawnego języka prawniczego. Pani Aleksandra Leszczyńska w swojej pracy unika zarówno uproszczeń jak i przesadnych ozdobników. W ocenianej rozprawie można odnaleźć nieliczne błędy i niezręczności stylistyczne, ale one zdarzają się w większości prac naukowych tego rodzaju.

III

Ocenę merytoryczną rozprawy Pani mgr Aleksandry Leszczyńskiej chciałbym poprzedzić uwagą, iż fakt, że przekazana mi do recenzji rozprawa doktorska została przesłana z Uniwersytetu Łódzkiego nie był dla mnie bez znaczenia. To jeden z najstarszych i najbardziej zasłużonych dla rozwoju prawa karnego wykonawczego ośrodków akademickich w Polsce. Swoje badania prowadzili tu uczeni tej rangi co prof. Emil Rappaport czy prof. Stefan Lelental. Także dziś łódzka Katedra Prawa Karnego Wykonawczego skupia najaktywniejszych badaczy tej trudnej dziedziny prawa. Poczytuję sobie za zaszczyt, iż z wieloma z nich miałem sposobność współpracować w wielu projektach naukowych. W sposób oczywisty spozycjonowało to wysoko moje oczekiwania wobec ustaleń zawartych w przedstawionej mi pracy. W kolejnych częściach opinii przedstawię zatem wynik konfrontacji tych oczekiwań z oceną merytoryczną rozprawy mgr Aleksandry Leszczyńskiej.

Jest rzeczą oczywistą, że nawet najtrafniej sformułowany, najbardziej aktualny i doniosły temat musi korespondować z treścią pracy a postawione w jej *Wprowadzeniu* tezy muszą znaleźć rozwiązanie w jej końcowej części. Lektura przedstawionej mi do recenzji rozprawy wzbudziła u mnie wątpliwości czy w tym przypadku tak w istocie jest. Autorka musi bowiem zdawać sobie sprawę z tego, iż badanie tytułowej „skuteczności wykonywania kary pozbawienia wolności” niesie ze sobą zobowiązanie przynajmniej podjęcia próby empirycznego jej ustalenia. Badania efektywności kary pozbawienia wolności w rodzimej nauce prawa karnego wykonawczego mają długą i bogatą tradycję. Zawsze w ramach tak ustalonego zadania przedstawiciele nauki dokonywali konfrontacji wzorca ustawowego realizacji tej najbardziej dolegliwej sankcji z praktyką jej wykonania. W zależności od przyjętej

metodologii, zakresu i przedmiotu badania projekty takie miały różną skalę, przebieg i ustalenia.

Ujmując w skrócie, te najszersze, a zarazem najbardziej pracochłonne i żmudne, wiązały się z koniecznością wydzielenia odpowiedniej, pod kątem interesujących badacza właściwości czy cech, grupy (grup) skazanych i prześledzenia ich losów „penitencjarnych”. W dalszej kolejności ustalano odpowiedni okres po opuszczeniu jednostki penitencjarnej przez skazanego (okres katamnezy) dla zbadania tego jak konkretne środki, metody czy warunki odbywania kary przełożyły się na powrotność do przestępstwa skazanych o określonych cechach. Jestem przekonany, iż Pani mgr Aleksandra Leszczyńska ma świadomość tych uwarunkowań skoro we *Wprowadzeniu* do swojej rozprawy (s. 7-8) pisze, że „*należy wobec tego zastanowić się, kiedy kara pozbawienia wolności wykonywana jest skutecznie?*” i zaraz odpowiada sobie, że „*kara pozbawienia wolności wykonywana jest skutecznie wtedy, kiedy wzbudza w skazanym wolę współdziałania w kształtowaniu jego społecznie pożądanych postaw, w szczególności poczucia odpowiedzialności oraz potrzebę przestrzegania porządku prawnego*” i konkluduje, przytaczając treść art. 67 KKW, że „*w konsekwencji skazany ma powstrzymać się od powrotu do przestępstwa*”. Potwierdza tym samym, iż miernikiem skuteczności analizowanej kary jest odsetek skazanych (nie)powracających do popełniania przestępstw po odbyciu kary.

Jeśli by przyjąć ten rodzaj prowadzenia badań nad skutecznością kary to praca o tak sformułowanym tytule winna zawierać doniesienia odnośnie powrotności do przestępstwa skazanych, którzy uprzednio odbywali karę w trzech różnych typach zakładów karnych. Tego w pracy Pani mgr Aleksandry Leszczyńskiej nie znajdziemy. Jednocześnie chciałbym podkreślić, iż takie szerokie badanie recydywy stanowi ambitne wyzwanie badawcze. Wymaga szeregu czasochłonnych czynności w archiwach sądów, jednostek penitencjarnych, pozyskania dostępu do baz danych rozlicznych instytucji oraz skierowania zapytań do Krajowego Rejestru Karnego. Z tego powodu wielu autorów przy analizie efektywności sankcji zawęża pole swojej eksploracji naukowej. W tym zakresie posiłkują się sondażami opinii kierowanymi do skazanych bądź osób reprezentujących organy wykonujące karę (funkcjonariusze Służby Więziennej, sędziowie penitencjarni). Jeszcze innym wiedzy w tym zakresie dostarcza kwerenda akt skazanych w sądach lub zakładach karnych. Interesującym znakiem czasu jest wykorzystanie w tym zakresie dostępnych baz danych, które generują coraz to większy zasób informacji na temat wykonywanej kary. Na podobnej zasadzie używa się urzędowych statystyk. Praktykuje się także sporządzanie wnikliwych zestawień porównujących i omawiających wyniki badań prowadzonych w zakresie objętym analizą przez innych autorów.

Wypada jeszcze raz zaakcentować, iż tak zakreślony przedmiot pracy nakłada na Autorkę zobowiązanie do empirycznego zbadania tytułowej „skuteczności”. Sugeruję zatem uzupełnienie rozprawy doktorskiej o niezbędny, w zestawieniu z tytułem pracy, komponent empiryczny. Jednocześnie nie przesądzam, którą z wymienionych wyżej, metod badawczych Autorka miałaby zastosować. Rozumiem, iż z uwagi na czas i wymogi formalne procedowania w tym trybie, zaprojektowanie i realizacja badań nad powrotnością do przestępstwa w oparciu o zapytania do KRK, może być trudna. Tym bardziej zachęcam do zapoznania się z innymi badaniami, których wyniki mogą stanowić inspirację do podjęcia w późniejszym czasie szerszych analiz nad recydywą. Wyniki tych badań powinny zostać omówione w nowym, odrębnym rozdziale. Wydaje się, iż będą one mogły stanowić doskonały materiał do sformułowania odpowiednich wniosków *de lege lata* lub/i *de lege ferenda* w Podsumowaniu.

Jednocześnie chciałbym poczynić pewne zastrzeżenia. Po pierwsze, w razie, gdyby Autorka zdecydowała się na porównanie i analizę badań przeprowadzonych w przestrzeni efektywności kary pozbawienia wolności (oczywiście z naciskiem na typologię zakładów karnych) przez innych autorów, to takie zestawienie badań powinno również być wydzielone w osobnej części pracy. W obecnej wersji pracy znajdujemy oczywiście fragmentaryczne odniesienia do wybranych badań innych przedstawicieli doktryny. W nowym kształcie dobrze by było, gdyby ten wątek był wydzielony i możliwie szeroko omówiony.

Po drugie, jeśli wybór Doktorantki odnośnie wzbogacenia badań padnie na statystyki, to tylko w ograniczonym zakresie do tego celu będzie można wykorzystać dane zawarte w Rozdziale IV rozprawy doktorskiej (*Wykonywanie kary pozbawienia wolności w statystykach penitencjarnych*). Mimo, iż Autorka poddaje analizie imponujący okres 20 lat i składa obietnicę, iż „przejdzie przez najbardziej istotne [...] dane pozwala na wysnucie jasnych wniosków dotyczących typologii zakładów karnych, jak i skuteczności wykonywania kary pozbawienia wolności” (s. 47) to jednak w kontekście realizowanego tematu zabrakło informacji, które mogłyby tę obietnicę w pełni zrealizować. Pani mgr Aleksandra Leszczyńska omawiając statystyki trafnie wskazuje na słowa Prof. Aldony Nawój-Śleszyński, iż „miarą sukcesu wykonywania kary pozbawienia wolności jest wskaźnik powrotu do przestępstwa”. Jednak tezę tę popiera jedynie ogólnymi statystykami powrotności do przestępstwa całej populacji skazanych (Tabela 5 i 6). Wyraźnie brakuje tutaj informacji o wskaźniku powrotności do przestępstwa w zależności od tego w jakim typie zakładu karnego skazany uprzednio odbywał karę pozbawienia wolności. Tylko to bowiem pozwala postawić wnioski odnośnie rzeczywistej efektywności pobytu w określonym typie jednostki penitencjarnej. Nawet jeśli te dane nie są dostępne na stronie internetowej Centralnego Zarządu Służby Więziennej to warto

spróbować pozyskać je z Biura Informacji i Statystyki CZSW bądź bezpośrednio z poziomu jednostek penitencjarnych czy okręgowego inspektoratu Służby Więziennej.

Przechodząc do kolejnych wątków pragnę docenić umiejscowienie i samą potrzebę przygotowania rozdziału ukazującego rys historyczny kary pozbawienia wolności (*Rozdział I*). Takie wprowadzenie do problematyki kary pozbawienia wolności wydaje się być niezbędnym elementem do szerszego omówienia zagadnienia celów kary. Z pewnością ciekawa lektura ewolucji instytucji kary byłaby jeszcze bardziej interesująca dla czytelnika gdyby ukazać ją (zdecydowanie bardziej niż ma to miejsce obecnie) w kontekście odmiennych form wykonywania tej sankcji i stopniowania dolegliwości pobytu skazanego w jednostce penitencjarnej (co stanowiłoby odpowiednik tytułowej typologii zakładów) na przestrzeni dziejów. Uważam też, iż koniecznym wzbogaceniem tej części rozprawy byłoby rozbudowanie rozdziału 1.2 zwłaszcza w obszarze szerszego omówienia celów kary. Ten niezwykle ważny dla tematu rozprawy wątek zasługuje na kompleksową analizę z wykorzystaniem piśmiennictwa uznanych przedstawicieli doktryny prawa karnego materialnego. Braki w tym zakresie tłumaczę po części trudnością w dostępie do bibliotek w czasie pandemii COVID 19 (sądząc po dacie pobrania poszczególnych plików w tym czasie powstała zasadnicza część tego rozdziału). Na marginesie chciałbym jednak zauważyć, iż szersze korzystanie z zasobów internetowych, wymuszone w czasie pandemii, niesie za sobą niebezpieczeństwo pomijania prac starszych lub takich które ukazały się tylko drukiem. Wiele z nich to wybitne dzieła. Ponadto nie zawsze z linku internetowego jesteśmy w stanie odkodować czy dana publikacja ukazała się w renomowanym, recenzowanym czasopiśmie, materiałach pokonferencyjnych czy jest też elementem strony stworzonej przez autora tekstu. Na końcu chciałbym zwrócić uwagę na, zapewne litrówkę, która zakradła się do tytułu Rozdziału I (powinno być chyba „wykonywanie” a nie „wykonywania” kary pozbawienia wolności-kiedyś).

Rozdział II rozprawy (*Wykonywanie kary pozbawienia wolności w Kodeksie karnym wykonawczym z 1997 r.*) Pani Doktorantka poświęciła na omówienie problematyki celów wykonywania kary pozbawienia wolności (2.1) oraz indywidualizacji instytucjonalnej wykonywania kary pozbawienia wolności (2.2). Wydaje się, iż specjalistów zajmujących się prawem karnym wykonawczym nie trzeba przekonywać o fundamentalnym znaczeniu tej tematyki dla późniejszej analizy typologii jednostek penitencjarnych. Tym bardziej zaskakujący jest fakt, iż w tej części pracy więcej miejsca poświęcono na przedstawienie zasad prawa karnego wykonawczego niż celów wykonania kary pozbawienia wolności. Wprawdzie art. 67 KKW jest wspomniany w treści rozdziału, ale w mojej ocenie zasługuje on na wnikliwą i szeroką analizę pod kątem realizowanego tematu pracy doktorskiej. Taka analiza wydaje się

niemożliwa bez odniesienia się do podstawowej literatury w tym zakresie (np. B. Stańdo-Kawecka, *Cele wykonywania kary pozbawienia wolności w krajach europejskich*, Czasopismo Prawa Karnego i Nauk Penalnych 2007, z. 1; G. Szczygieł, *Cele wykonywania kary pozbawienia wolności-kilka refleksji*, Nowa Kodyfikacja Prawa Karnego 2017 r, t. XLIII; L. Bogunia, T. Kalisz, *W sprawie interpretacji art. 67 KKW. Rozważania o celach wykonywania kary pozbawienia wolności i kierunkach współczesnej polityki penitencjarnej*, Nowa Kodyfikacja Prawa Karnego 2010 r., t. XXVI; P. Stępiak, *Resocjalizacja (nie)urojona. O zawłaszczaniu przestrzeni penitencjarnej*, Warszawa 2017 r.; S. Lelental, *Cel wykonywania kary pozbawienia wolności oraz warunki i środki jego realizacji*, [w:] V. Konarska-Wrzošek at. al., (red.), *Węzłowe problemy prawa karnego, kryminologii i polityki kryminalnej*. Księga pamiątkowa ofiarowana Profesorowi Andrzejowi Markowi, Warszawa 2010 r.; T. Kaczmarek, *Resocjalizacja sprawcy jako cel wymiaru oraz wykonania kary pozbawienia wolności*, [w:] T. Kalisz (red.), *Prawo karne wykonawcze w systemie nauk kryminologicznych*, Wrocław 2011 r.) oraz poglądów komentatorów Kodeksu.

W zasadzie te same postulaty (poszerzenia analizy i wzbogacenia literatury) pozostają aktualne w Rozdziale 2.2. Nie da się bowiem rzetelnie omówić przynajmniej najważniejszych w kontekście tematyki pracy zagadnień indywidualizacji instytucjonalnej na nieco ponad trzech stronach pracy. Po rozbudowie tej części, z uwagi na przejrzystość kompozycji, proponuję rozważyć czy obok istniejącego podrozdziału dedykowanego indywidualizacji, nie wydzielić osobnych części pracy dla omówienia klasyfikacji penitencjarnej, zagadnień badań osobopoznawczych. Podobnie do decyzji Doktorantki pozostawiam czy nie przenieść do tego rozdziału rozważań o systemach wykonywania kary pozbawienia wolności i ewentualnie uzupełnić go o nieco szersze niż dotychczas omówienie rodzajów zakładów karnych. Tym samym wszystkie kwestie związane z indywidualizacją i klasyfikacją penitencjarną znalazłyby się w jednym rozdziale pracy. Ten zabieg z oczywistych względów nie objąłby typów jednostek penitencjarnych. Te z racji tematu pracy (tak jak to słusznie uczyniła Doktorantka) pozostałyby w osobnej części pracy, co podkreślałoby ich rangę.

W rozdziale III (*Typy zakładów karnych w polskim systemie penitencjarnym*) Autorka zajęła się tym wokół czego ogniskuje się przedmiot jej rozprawy. W trzech pierwszych podrozdziałach przedstawia kryteria kierowania skazanymi oraz warunki odbywania kary kolejno w zakładach karnych typu zamkniętego, półotwartego oraz otwartego. To omówienie jest w zasadzie zgodne z podstawowymi przepisami kodeksowymi regulującymi tę materię. Jednak jego syntetyczny, żeby nie powiedzieć nadmiernie skromny, charakter rodzi dysonans

w zestawieniu z oczekiwaniami jakie stawia się przed rozprawami naukowymi rangi doktoratu. Prace tego rodzaju nie powinny opierać się na sprawozdawczym zrelacjonowaniu stanu prawnego. Autorzy winni stawiać sobie trudne pytania, poszukiwać odpowiedzi na dylematy praktyki, podejmować się rzeczowej polemiki z innymi badaczami. W obrębie tytułowego zagadnienia takich problemów przecież nie brakuje. Wystarczy wskazać na podnoszoną jeszcze przez Profesora Stanisława Pawełę kwestię uznania oddziałów dla skazanych stwarzających poważne zagrożenie społeczne albo poważne zagrożenie dla bezpieczeństwa zakładu za kolejny typ zakładów karnych, przekraczający znacznie swoją dolegliwością pobyt w zakładzie typu zamkniętego. Warto przeanalizować również pojawiające się w piśmiennictwie tezy, iż dla niektórych grup skazanych pobyt w zakładzie typu zamkniętego jest gwarantem ich bezpieczeństwa w trakcie odbywanej kary (np. skazani z zaburzeniami preferencji seksualnych, świadkowie koronni). Zdaniem innych autorów postulat maksymalnej redukcji miejsc w zakładach zamkniętych ma swoje naturalne ograniczenia wynikające z istnienia pewnej grupy skazanych, którzy nie chcą i nie będą chcieli włączyć się w proces „wzbudzania w nich woli współdziałania w kształtowaniu swoich społecznie pożądanых postaw” i głównym zadaniem zakładu karnego będzie ich izolacja i ochrona przed nimi społeczeństwa. Jednocześnie organizacja procesu wykonywania kary w zakładach zamkniętych sprawia, iż osiągnięcie celów wykonania kary jest w nich znacznie utrudnione, ale czy na pewno niemożliwe? Jest wreszcie coraz liczniejsza populacja skazanych na kary skrajnie długie oraz osadzonych z niepsychotycznymi zaburzeniami psychicznymi i upośledzonych umysłowo. Powstaje pytanie czy ustawowe skierowanie ich do zakładów zamkniętych nie jest, aby złamaniem zasady indywidualizacji? A co z łagodzeniem rygorów odbywanej kary w miarę zbliżania się okresu zwolnienia z zakładu karnego? Potencjalnych problemów badawczych jest oczywiście jeszcze więcej. To do Doktorantki należy wybór tych, którymi zajmie się w pracy. Niewątpliwie jednak tego rodzaju pytania powinny pojawić się już we *Wprowadzaniu* do pracy a w rozdziałach merytorycznych (zwłaszcza w rozdziale III) znaleźć satysfakcjonujące rozwiązanie.

W ostatnim rozdziale pracy (*Wykonywanie kary pozbawienia wolności na tle międzynarodowym*) Autorka podejmuje próbę rekonstrukcji standardów wypracowanych przez międzynarodową społeczność penitencjarną. Bardzo dobrze, że Autorka dostrzega potrzebę ukazania polskich rozwiązań w perspektywie tego co się dzieje na świecie. Uważam, że takie tło jest niezbędne dla lepszego zrozumienia tego jak funkcjonują nasze jednostki penitencjarne i czy wypełniają minimalny wzorzec zapisany w dokumentach międzynarodowych. Niemniej jednak również ta część pracy powinna zostać zmodyfikowana i znacząco rozbudowana. Wydaje się, iż nadawanie statusu odrębnego rozdziału, kiedy jego zawartość nie przekracza 4

stron, jest nieco na wyrost. Sugeruję też mocniejsze powiązanie treści Rozdziału V z tematyką pracy. Być może, aby to osiągnąć, konieczne będzie wyjście poza podstawowe dokumenty międzynarodowe (ERW, Reguły Mandeli) i poszukiwanie interesujących treści (w zakresie stopniowania dolegliwości odbywanej kary i jej skuteczności) w innych aktach prawnych oraz w orzecznictwie Europejskiego Trybunału Praw Człowieka. Dobrze by było, aby to powiązanie z tematyką rozprawy doktorskiej znalazło również bezpośrednie odbicie w tytule rozdziału V. Do oceny Pani Doktorantki pozostawiam ostateczne umiejscowienie tak zmodyfikowanego rozdziału w planie pracy. Mógłby on znaleźć się także po rozdziale historycznym (I), stanowiąc niejako wprowadzenie i tło dla rozważań o obowiązujących regulacjach krajowych.

Rzeczą naturalną jest, iż po wprowadzeniu proponowanych zmian modyfikacji ulegnie także *Podsumowanie*. Myślę, że czytelników pracy doktorskiej Pani mgr Aleksandry Leszczyńskiej nie trzeba przekonywać, iż zakład karny nie jest najlepszym miejscem do resocjalizacji. Niemniej jednak nawet w tak trudnych warunkach należy poszukiwać rozwiązań, które zwiększyłyby szansę na osiągnięcie celów wykonywania kary pozbawienia wolności zapisanych w art. 67 KKW. Wnioski w tym zakresie, jak i propozycje zmian powinny jednak wprost nawiązywać do tematyki rozprawy a najbardziej oczekiwanym byłoby sformułowanie przez Autorkę własnych, oryginalnych postulatów. Także tutaj widzę przestrzeń do poprawy.

IV

Lektura pracy Pani mgr Aleksandry Leszczyńskiej prowadzi do wniosku, iż nie stanowi ona (jeszcze) dzieła, które czyni zadość wszystkim merytorycznym standardom dysertacji doktorskiej. Jednocześnie w przedłożonej do recenzji pracy dostrzegam potencjał do tego, aby po dokonaniu niezbędnych korekt i uzupełnień w takie ramy naukowe się wpisała. To, iż w przesłanej recenzji skupiłem się na wskazaniu elementów, które wymagają zmian dowodzi tego, iż znacząca ilość elementów tej pracy daje wiarę w to, iż Doktorantka nada jej ostatecznie satysfakcjonujący kształt. Wiara ta wynika zarówno z lektury pracy, ale także ze znajomości pozostałego dorobku i działalności Doktorantki. W moim przekonaniu Pani mgr Aleksandra Leszczyńska dysponuje szeroką wiedzą z zakresu nauk penalnych, która świadczy o jej predyspozycjach do prowadzenia pracy naukowej. Również sam problem badawczy zawarty w tytule pracy jest niezwykle ważny i godny naukowej refleksji. Niemniej jednak złożona mi do oceny praca wymaga modyfikacji i rozszerzenia.

Mając na uwadze powyższe, korzystając z możliwości jaką daje § 6 ust. 6 Rozporządzenia Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 19 stycznia 2018 r. (Dz. U. z 2018 r., poz. 261), które stosuje się w niniejszym postępowaniu w związku z art. 179 ust. 3 Ustawy z dnia 3 lipca 2018 r.- Przepisy wprowadzające ustawę-Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz. U. z 2018 r., poz. 1669 z późn. zm.), wnoszę o uzupełnienie i poprawę rozprawy doktorskiej autorstwa mgr Aleksandry Leszczyńskiej w zakresie wskazanym w niniejszej recenzji.

Dr hab. Adam Kwieciński, prof. UW